

Veřejná volba

Eliška Vejchodská

- „Porcování medvěda“ v ČR 2000-2010
 - Dotace ze státního rozpočtu na vybrané akce navržené různými žadateli
 - Podpořen bohatý golfový klub, polosoukromý aquapark, fotbalový klub, soukromá poliklinika s tržním nájemným
 - Projekty s přímými kontakty na politiky
 - Bez posouzení užitečnosti, bez kritérií výběru, tajné hlasování
- „Pork barrel spending“ v USA
 - Co např. také prošlo (pak však nebylo realizováno): “Bridge to Nowhere”
 - Most za 200 mil. \$ na Aljašce spojující městečko s 8 tisíci obyvateli s ostrovem, kde žije 50 obyvatel a je v provozu malé letiště (namísto mostu je zde využíván přívoz)

Teorie vs. praxe

- Teorie veřejné ekonomie: ukazuje na optimální alokaci statků – např., jaké veřejné statky a v jaké výši je společensky optimální produkovat
- Praxe: Mnohdy závisí na politickém rozhodnutí v rámci komplexních politických systémů. Vedou k obdobným výsledkům, jako doporučují ekonomové?
- Téma dnešní přednášky: Proč se vlády rozhodují tak, jak se rozhodují a jak hlasování může přispět k optimální alokaci statků.

Veřejná volba většinovým hlasováním

- např. referendum
- Kritéria konzistence výsledku hlasování:
 - Dominance – pokud lidé preferují nový park před sochou, vyhraje park
 - Tranzitivita – pokud preferují velký park před středně velkým a středně velký před malým, pak velký pak musí být upřednostňován před malým
 - Nezávislost pořadí variant na existenci dalšího návrhu veřejného statku – přidání volby hasičské zbrojnice nerozhodí pořadí mezi parkem a sochou

Příklad nekonzistence v hlasování

Příklad, kdy za statek poskytovaný veřejným sektorem je k dispozici drahý soukromý substitut.

... vítězná varianta

hlasování o výši příspěvků na místní školu	1/3 A	1/3 B	1/3 C
1. preference	V	N	N
2. preference	N	V	V

Přidání střední varianty:

hlasování o výši příspěvků na místní školu	1/3 A	1/3 B	1/3 C
1. preference	V	N	S
2. preference	S	V	N
3. preference	N	S	V

párové hodnocení: V vs. N

párové hodnocení: V vs. S

párové hodnocení: N vs. S

hlasování o výši příspěvků na místní školu	1/3 A	1/3 B	1/3 C
1. preference	V	N	S
2. preference	S	V	N
3. preference	N	S	V

hlasování o výši příspěvků na místní školu	1/3 A	1/3 B	1/3 C
1. preference	V	N	S
2. preference	S	V	N
3. preference	N	S	V

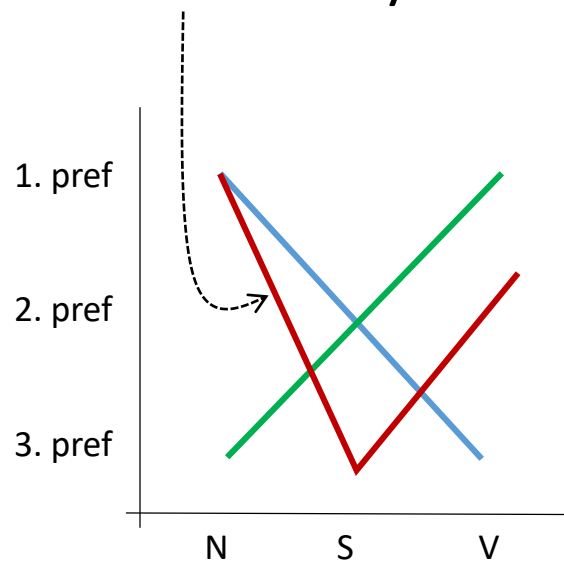
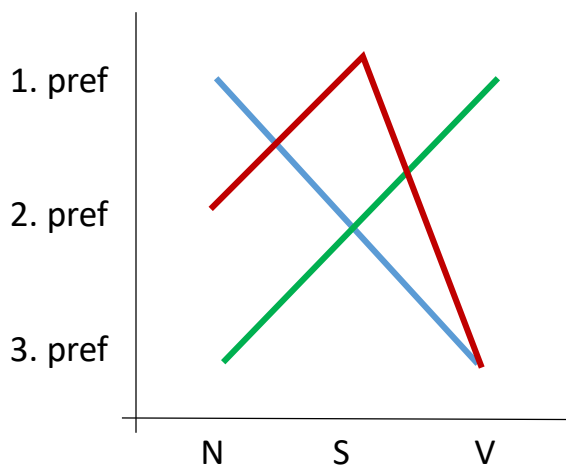
hlasování o výši příspěvků na místní školu	1/3 A	1/3 B	1/3 C
1. preference	V	N	S
2. preference	S	V	N
3. preference	N	S	V

→ Tyto preference nelze konzistentně agregovat v jasný společenský výstup:

- záleží na zvoleném pořadí volby (V vs. N = N + N vs. S = S → S; V vs. S = V + V vs. N = N → N; N vs. S = S + V vs. S = V → V)
- Nefunguje ani výběr dle preferované varianty, ani přiřazení bodů k jednotlivým variantám.

Arrowův teorém nemožnosti

- Neexistuje většinový způsob hlasování, který by individuální preference vždy konzistentně agregoval
- Tedy, způsob většinového hlasování může předurčit jeho výsledek
- Problém, kdy:
 - existuje volič s dvěma maximy

V případě neexistence problému voliče s dvěma maximy problém neexistuje – tíhne se ke kompromisní variantě

→ **teorém středního voliče (volič medián)** při hlasování v přímé demokracii – množství veřejného statku se bude odvíjet od názoru středního voliče – přesně polovina populace bude chtít méně statku, přesně polovina bude chtít statku více

Ale: tímto způsobem nepodchytíme intenzitu preference

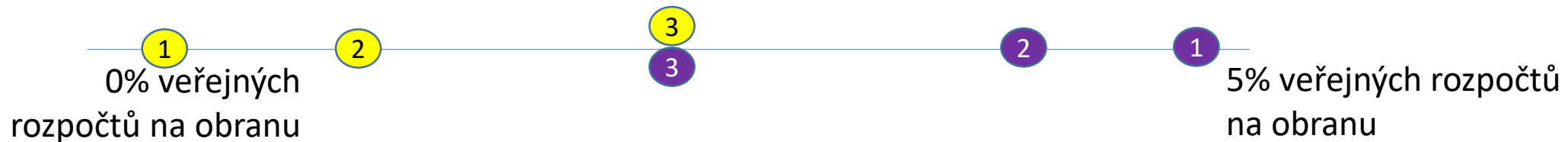
Zkuste aplikovat princip Arrowova teorému na prezidentské volby v ČR. Jaký kandidát v r. 2013 možná neuspěl z důvodu kandidatury další osoby?

Jak se tento příklad vztahuje na voliče se dvěma maximy?

Zastupitelská demokracie - úskalí

- Teorém středního voliče – politici budou tíhnout k tomu vyhovět střednímu voliči, aby maximalizovali počet získaných hlasů ve volbách

- Omezení:
 - Politici volení na základě jednoho kritéria
 - Pouze 2 kandidáti
 - Politici, kteří maximalizují počet hlasů jako jejich jediné vodítko
 - Hlasování není selektivní – k volbám se dostaví všichni nebo reprezentativní část z každé názorové skupiny
 - Politik zná preference voličů

Škola veřejné volby

- Důraz na selhání vlády – vláda nemusí rozhodovat v zájmu společnosti (tak, aby maximalizovala společenský blahobyt)
- U základů: James Buchanan, Gordon Tullock
- Důvody selhání:
 - Úředníci maximalizující své pole působnosti, moc, a tím i rozpočet svého oddělení, nikoli směřující k efektivnímu vynakládání veřejných zdrojů, úředník je lépe obeznámen o své činnosti než politik
 - Korupce
 - Racionální ignorance voliče – volba při nedokonalých informacích
 - Rent-seeking a lobbying...

Lobbing a dobývání renty (rent-seeking)

- Renta ... zisk díky nějakému privilegii
- Lobbing ... zastupování zájmů konkrétní skupiny - legitimní; v ekonomii – vydávání prostředků na docílení vlivu na politiky
 - Účinný lobbing: malá skupina s potenciálně vysokými individuálními zájmy na úkor zbytku společnosti (náklady jsou rozděleny mezi velké množství lidí)

Najděte reálný příklad úspěšného lobbingu v ČR. Kdo z něj profitoval? Kdo z něj tratil?

Zdroje:

- GRUBER, Jonathan. Public Finance and Public Policy. 2011.